

Özgün Makale

Duygularla Yüklü Bir Mekân Olarak Ev: Yaşayan Evlerin Programı "Daire"¹

Home as an Emotionally Charged Space: The Program of Living Spaces "Apartment"

Ceren LORDOĞLU*

Öz

Evin duygularla yüklü sosyal bir mekân olarak ele alınması bize sosyal yaşamın görünür olmayan farklı bilgilerini keşfetme imkânı sağlar. Bu da duygular coğrafyası çerçevesinde farklı disiplinlerin keşişiminde çalışabilmekle mümkün olur. Duyguların birey ve kolektif arasındaki ilişkiye aracılık etmede önemli bir rol oynadıklarından hareketle, ev ve ev içi materyal dünya, duygu ve benlik ilişkisine dair önemli ipuçları bulabiliriz. Bu çalışma ile "Daire" adlı Youtube'da yayınlanan ev programının izleyenlerde ne tür duygular uyandırdığı, izleyenlerin evler hakkında ne hissettikleri sorgulanacaktır. Ev güzelleştirme pratiklerinin kişiler için ne ifade ettiği, başkalarının evlerini, beraberinde de yaşamlarını izlemenin izleyenlerde ne tür duygular uyandırdığı, son olarak da programa dair "imrenme, kıyaslama, arzu, öfke" gibi duyguların nasıl ortaya çıktığı, görüşmecilerin anlatımlarıyla değerlendirilip, tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Duygu, Mekân, Benlik, Ev, Daire Programı.

Abstract

Considering the home as a social space full of emotions allows us to uncover previously hidden facts about social life. This is accomplished by collaborating across disciplines within the context of emotional geography. Given the importance of feelings in mediating the interaction between the individual and the collective, we can gain vital insights into the relationship between home and the domestic material world, as well as feeling and the self. This study will inquire into the feelings that audiences of the house program Daire, which is broadcast on YouTube, experience and how they feel about the houses they watch. What home beautification practices mean to people, what feelings are evoked in audiences by watching other people's houses and lives, and how feelings such as "envy, comparison, desire, anger" about the program emerge will be evaluated and discussed together with interviewee narratives.

Keywords: Emotion, Selfness, Home, Space, "Flat" Program.

¹ Makale başvuru tarihi: 15.03. 2024; Makale kabul tarihi: 08.05. 2024.

* Öğr. Gör. Dr. Ceren Lordoğlu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, ceren.lordoglu@msgsu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2709-7661

Giris

Bu yazı dijital bir platformda yayın yapan, ev dekorasyonu ve yaşam içerikli “Daire” adlı programın izleyicilerde ne tür duygular uyandırdığını, izleyenlerin ev ve evin anlamları hakkında neler düşündüğünü sorgulama, anlama ve tartışma çabasıdır. Başkalarının evlerini, ev içi materyal dünyalarını izlemek, bu yaşamlara benzemeyen evlerde nasıl karşılık buluyor olabilir? İzlemeyi sürdürme ya da vazgeçme nedenleri arasındaki ortaklık ve farklılıklar bize ev ve ilişkili olduğu yaşam dünyaları hakkında toplumsal cinsiyet perspektifli bir yaklaşımla ne tür bilgiler sağlar? Ev ve benlik arasındaki ilişkinin özellikle kadınlar açısından ne tür karşılıkları olabilir?

Araştırmanın sahasının odağında ev ve ev içi materyal dünyanın sunulduğu bir program olmakla birlikte esas olarak amaçlanan; gösterilen bu evlerin izleyenlerde yarattığı ortak duyguların tahlilini yapmaktır. Bu açıdan saha bulgularıyla en yakından ilgi kurulan kavramlar ağırlıklı olarak duygu coğrafyaları alanına aittir. Evi sosyal ve süreçsel bir kavram olarak tartışan eleştirel ve feminist coğrafyacıların metinleri bu çalışma bulgularını tartışmak için merkezî bir konumdadır. Dolayısıyla ilk olarak evin duyguyla ilişkisini gündemlerine taşıyan çalışmalara değinilecektir. Ardından, söz konusu program üzerinden araştırmanın yürütülmesi sebebiyle etnografinin yaklaşımsal olarak dijital platformlarda nasıl kullanıldığı aktarılacaktır. Çalışmanın araştırma bulgularının paylaşıldığı üçüncü bölümünde evin duygu ve benlikle ilişkisine dair görüşmelerden alıntılar ve bazı program yorumlarına ilişkin değerlendirmelerle ortak noktalar youmlanacaktır. İzleyenlerin ev güzelleştirmeye, başkalarının evlerini, hayatlarını izlemeye yönelik ortaya çıkan imrenme, öfke, arzu gibi kimi kolektif duyguları tartışılacaktır.

Ev ve Duyguların İlişisine Duygu Coğrafyaları ile Bakmak

Eve toplumsal ve tarihsel olarak yüklenen anlamlar ve işlevlerdeki değişim, gerek fiziksel bir mekân olarak gerekse çok boyutlu ve katmanlı bir kavram olarak evin anlamını çeşitlendirmiştir. Bugün sözlük anlamı dışında evin pek çok farklı anlamı barındırdığı, benlik, duygu, aidiyet kavramlarıyla birlikte kullanıldığı görülür. Anlamındaki bu çokluk, ev üzerine çalışan araştırmacıları farklı disiplinlerin kesişimine bakmaya yöneltir. Bu çalışma da birden fazla disiplin ve yöntemi birlikte kullanmayı amaçlamaktadır. Evi ağırlıklı olarak sosyal mekân boyutu ile ele alan eleştirel coğrafya, kültürel antropoloji, sosyoloji gibi disiplinler onu deneyimlenen, sosyal ve ilişkisel bir mekân olarak tanımlamaktadır (Blunt, 2005; Blunt & Dowling, 2006; Dovey, 1985; Gurney, 1997; Miller, 2001, 2002). Bununla birlikte ev, fiziksel bir mekân olduğu kadar bir süreçtir: İnsanlar benlik ve kimliklerini evlerine yaptıkları yatırımlarla geliştirirler (Dowling & Mee, 2007, s. 161). Bu anlamda, özellikle evin benlik, kimlik ve aidiyet ile ilişkisi üzerine pek çok ampirik çalışma bulunur (Aliefendioğlu & Behçetoğulları, 2019; Baran & Gülmez, 2020; Gilmartin & Migge, 2015; Gurney, 1997; Hurdley, 2006; Luzia, 2011). Yaşlılık, toplumsal cinsiyet, ev içi şiddet, doğal afet, savaş nedenleriyle zorunlu yerinden edilme, göç, kentsel dönüşüm gibi konular hakkındaki araştırmalar da bu alandaki düşünme biçimimizi çeşitlendiren bulgular sağlar. Günümüzde farklı nedenlerle artan hareketlilik evi daha fazla düşünmemize, tartışmamıza neden olmaktadır. Göçmen, mülteci, zorla yerinden edilmiş kişiler ve diaspora yaşamları üzerine yapılan son dönemki araştırmalar, ev, aidiyet ve ev kurma pratiklerinin çok yönlü ve değişken anlamları hakkında daha kapsamlı açıklamalar sunar. Ayrıca bu araştırmalar, evle ilişkilendirilen “duyguların mekânsallığı ve zamansallığına” daha derinlemesine odaklanır (Bocagni & Baldassar, 2015, s. 74). Diğer yandan, duyguların evle ilgili araştırmalarda inceleme konusu olması henüz çok yenidir (Löfgren, 2014; Peake, 2020; Sharp, 2009).

Duygu dendiği zaman his ve duygulanım gibi kavramları ve aralarındaki farklılıkları akılda tutmak gerekir (Uslu, 2020). Bu yazıda duygu ve his kavramları mekânla ilişkili olarak duygu coğrafyaları üzerine yapılan çalışmalardakine paralel biçimde kullanılacaktır. İnsanlarla, mekânla ve yaşam dönemimizle bağlantılı olarak şekillenen duygular günlük yaşamımızın önemli bir parçasıdır. Duyguların yaşamımızı yeni kırılma ve sabitlenmelerle, beklenmedik şekillerde dönüştürme gücü vardır (Davidson & Bondi, 2004, s. 373). Mekânla kaçınılmaz ve karşılıklı ilişkiye sahip olan (Sharp, 2009; Thien, 2005) duyguları, bu dönüştürücü yönüyle ele alabilmek için disiplinler arası çalışma gereği doğar. Duygu coğrafyaları alanının önemli ölçüde eleştirel coğrafya kapsamında yer alan feminist, psikanalitik, temsilî olmayan ve fenomenolojik coğrafya alanlarının çalışmalarıyla ortaya çıktığı söylenebilir. Bu yaklaşımların kesiştikleri konular rasyonel, değişmeyen, özerk ve duygu içermeyen bir dünya bakışına getirdikleri eleştirilerdir (Davidson & Smith, 2009, s. 442). Duygu coğrafyalarının, ilişkisellik ve öznelarasılıkla yakın bir bağı olduğu söylenebilir. Duygu coğrafyaları, dünyanın duygularla nasıl şekillendiğini anlamak için coğrafya, toplumsal cinsiyet çalışmaları, kültürel çalışmalar, sosyoloji, antropoloji ve diğer disiplinlerin iç görülerini bir araya getiren ve giderek büyüyen disiplinler arası bir bilim dalını kapsar. (Thien, 2005, s. 450). Bu çalışmanın da araştırma sahasındaki bulguları yorumlama uğraşında yararlandığı metinler ve onların kavramları da ağırlıklı olarak duygu coğrafyalarına aittir.

Evi tek başına değil ev içi maddi dünyayla birlikte ele alan bu çalışma, incelenen evler kadar evin içindeki nesnelere, eşyaları ve onların yaşayanlar için yarattığı anlam dünyalarını da kapsar. Özellikle kültürel antropologlar ve etnograflar ev, maddi dünya ve sosyal yaşam arasındaki ilişkiye işaret ederken (Birkalan, 2000, 1999; Blunt, 2005; Löfgren, 2014; Miller, 2001), evi değişmeyen, sabit bir kavram olarak değil, süreç olarak ele alırlar ve sosyal yaşamlarımızın ev içi maddi dünyayla inşa edildiğini savunurlar. Duygular da evin oluşumunda, değişiminde belirleyici rol oynar; bu sayede ev ve ev içi maddi dünya bize sosyal yaşam ve davranışlarla ilgili bağları irdeleyebilmemiz için etkili bir zemin sağlar.

Duygu, mekân ve maddi dünya arasındaki ilişkiyi ev üzerinden anlamaya çalışırken, burada bireysel hislerden çok kolektif hisleri görebilme, bireysel ve kolektif hisler arasındaki ilişkiyi anlama çabası öne çıkar. Sara Ahmed (2004) duyguların basitçe psikolojik eğilimler olmadığını, aksine birey ve kolektif arasındaki ilişkiye aracılık etmede önemli bir rol oynadıklarını savunur. Duyguların yalnızca içsel ya da dışsal olmadığını, aksine farklı öznelerin yaşadığı çoklu dünyaların hatlarını belirlediğini vurgular. Duygular, bireylerin diğerlerini algılama ve onlarla etkileşime geçme biçimlerine aracılık etmekte ve kolektif kimliklerin ve toplulukların oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır (s. 27).

Bu yazıda bir yandan "Daire" programını izleyen görüşmecilerin ve bir ölçüde de program yorumlarında ifade edilen duyguların ortaklaşan yanlarını anlama, açığa çıkarma çabası bulunmaktadır. Dolayısıyla bulgular bölümünde hem kolektif hem de birden fazla kişinin ortaklaşan anlatımları, program yorumlarının değerlendirmesi, gözlem notları ve uzman görüşleri ele alınacaktır. Görüşmecilerin yaşam dönemleri, sınıfsal konumları, cinsiyetleri gibi verdikleri yanıtları, yorumlarını dolayısıyla araştırma bulgularını doğrudan belirleyen değişkenler bulunmaktadır. Bu açıdan görüşmecilerin tümünün kendini kadın olarak tanımlaması, araştırma bulgularını da kadınların deneyimleri ve toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde şekillendirmiştir. Bu noktada kadınların evle kurdukları ilişkinin toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak erkeklerinkinden farklılaşması, ayrıca farklı kadınlık deneyimlerinin de evle kurulan ilişkiyi farklılaştırması, araştırmada ele alınan konulardır.

Coğrafya alanında çalışan feministler tarafından yapılan en eski gözlemlerden biri toplumsal cinsiyet ilişkilerinin mekânsal farklılık gösterdiğidir (Massey 1994; Rose 1993). Farklı mekânsal ölçeklerde gözlenebilen bu durumun devamını evde de görebiliriz. Jane Darke'e göre ev özellikle kadınların yaşamında duygularla ilgili bir mekândır (Darke, 1994, s. 11). Kadınlar ve ev arasındaki ilişkinin farklı olduğu, kadınların hem maddi mekân hem de normatif, hayalî mekân olarak neredeyse her zaman evle ilişkilendirildiği açıktır (Blunt 2005; Blunt ve Dowling 2006). Feminist akademisyenlerin araştırmaları evin kadınlar için bir baskı, zulüm ve ataerkil tahakküm alanı olduğunu sergilemektedir (Rose, 1993). Bu anlamda ev, kadınlar için genellikle kendilerini korkak, fiziksel olarak savunmasız ve güvensiz hissetmelerine neden olan izole bir yerdir (Mallett 2004; Warrington 2001) ve sınırlayıcı niteliğiyle ev içi emeği görünmez kılan bir mekândır. Bununla birlikte kadınlar arasındaki farklılıkları da dikkate alan, evin kadınları güçlendiren yönlerini de görünür kılan çalışmalar da yapılmaktadır. Özellikle ev ve ev kurma pratikleri üzerine yapılan bu çalışmalarda, ev ve ev içi maddi dünyayla bağlantılı olumlu duyguların kadınların benliğindeki önemi vurgulanır (Kılıçkiran, 2013; Lordoğlu, 2021, 2023).

Arastırma Metodolojisi

Nitel araştırma yöntemleri her geçen gün çeşitlenirken etnografi önemini korumaktadır. Clifford Geertz olaylar yerine özneler arası anlamları araştırdığımızı belirtirken (Geertz, 1973, s. 5) Max Weber'i takip ederek yorumlayıcı yaklaşımı önerir ve beşerî bilimlerde anlamın arayışında olduğuna işaret eder (Tillmann-Healy, 2003, s. 732). Bugün Geertz'in ifadesinin çok daha fazla ve yaygın kabul gördüğüne, farklı disiplinlerce içerildiğine tanık olunur.

Sarah Pink, Karen O'Reilly'i (2005) takip ederek etnografiyi şöyle tarif eder: "Yinelemeli-tümevarımlı araştırma (çalışma boyunca tasarımda gelişen), bir yöntemler ailesinden yararlanarak (...) araştırmacı kendi rolünün yanı sıra teorinin de rolünü kabul eder ve insanları kısmen nesne/kısmen özne olarak görür" (aktaran Pink vd., 2015, 4). Sosyal medya üzerinden yapılan etnografik çalışmalar sayesinde ve yönetime dair hızla artan yazın içinde, yeni araştırma alanları ve yöntemleri araştırmacılara yeni bilme alanları sağlar. İnternetin yaşamın önemli bir parçası olduğu düşünüldüğünde etnografinin bu alanda da çalışması kaçınılmazdır.

Dijital etnografi dendiğinde birbirinden ayrışan pek çok alt yaklaşımı çatısı altında toplayan bir alanla karşılaşılır. Sanal etnografi (*virtual ethnography*), netnografi (*netnography*), çevrimiçi etnografi (*online ethnography*), söylem merkezli çevrimiçi etnografi (*discourse centered online ethnography*), siberetnografi (*cyberethnography*), internet etnografisi (*internet ethnography*), ağ etnografisi (*network ethnography*), internette etnografi (*ethnography on the internet*), internetle ilişkili etnografi (*internet-related ethnography*), webnografi (*webnography*), webetnografi (*webetnography*) ve hatta gerilla etnografi (*guerilla ethnography*) bu şemsiye altında düşünülebilir (Özbaş, 2020, s. 93). Etnografiyi bir yöntem değil bir yaklaşım olarak ele alan araştırmacılar, yukarıda adı geçen pek çok farklı alt alanın dijital etnografi çatısı altındaki ortaklığının, çeşitli çevrimiçi veriler içermeleri ve araştırma sürecinde etnografiyi iş başında tutmaları olduğunu düşünürler (Özbaş, 2020, s. 94). Bu alanda çalışan bir başka araştırmacı Dhiraj Murthy (2011) dijital etnografiyi şöyle açıklar:

Dijital etnografi, "sanal" ya da "siber" etnografiden farklı olarak, etnografik siber uzam ve buna eşlik eden topluluklar ve sosyal ağlarla sınırlı değildir. Dijital etnografi daha ziyade dijital teknolojilerin aracılık ettiği bir etnografidir. Sanal etnografiyi kapsar, ancak kapsamı daha geniştir. Dijital etnografi, dijital aracılı saha notları, çevrimiçi katılımcı gözlemi, katı-

limcılarının katkılarıyla bloglar/wikiler ve çevrimiçi odak gruplarının kullanımını içerir ancak bunlarla sınırlı değildir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, dijital etnografiler hem çevrimdışı hem de çevrimiçi grupların etnografik anlatımları olabilir. Bu etnografi tarzındaki “dijital”, yalnızca hedef etnografik nesneden ziyade yöntemlerden kaynaklanmaktadır. (s. 159)

Sarah Pink’in (2009) yaklaşımında etnografik bilgi ve anlayışa giden yeni yollar bulmak, yeni yöntem ve teknolojileri yeni durumlara esnek bir şekilde adapte edip geliştirmek, ancak üretilen bilginin doğasına, sınırlarına ve güçlü yönlerine dair dönüşümsel bir farkındalığı korumakla mümkündür. Bu yaklaşım klasik etnografik bilgi üretimini amaçlamak yerine, yoğun ve iş birliğine dayalı duyuşsal, somutlaştırılmış etkileşimler yoluyla üretilen derin, bağlamsal ve olumlayıcı anlayışlar yaratır ve genellikle bilgi üretiminde dijital teknolojileri kullanır (Postill & Pink, 2012, s. 4). Pink ve arkadaşları (2016) için dijital etnografi; çeşitlilik, dijital olmayan merkezîyetçilik, açıklık, düşünömsellik ve Ortodoks olmamak gibi temel ilkelere sahiptir (8-24).

Bu araştırma da yöntemsel olarak dijital ortam üzerinden yayın yapan Programın seçili bölümlerinin izlenerek analiz edilmesi, araştırma görüşmecileriyle yüz yüze ve çevrimiçi yapılan görüşmelerin değerlendirilmesi, seçili programları izleyenlerin yorumlarda nasıl bir etkileşimde bulunduğunu gözlemleyerek yorumlarını analiz etmekle sınırlıdır. Bu anlamda bizzat dijital ortamın çevrimiçi parçası olmadan, çevrimdışı gözlem yaparak, yorumları analiz ederek, esas olarak program izleyicileri ile görüntülü, derinlemesine görüşmeler yaparak nitel bir araştırma yürütöldü. Bu noktada Murthy’nin yukarıda ileri sürdüğü gibi dijital alanı tek başına yalıtılmış bir etnografik nesne olarak ele almadan, yöntemsel olarak etnografi kullanıldı.

Araştırmanın başındaki sorular evle ilgili bir programın izleyenlerin kendi evlerinde bir değişime neden olup olmadığını, yaşamlarında evleriyle ilgili ne tür değişikliklere yönelttiğini irdelemek üzerineydi. Araştırma sürecinde bu sorularda değişim yaşandı. Görüşmecilerin anlatımlarından sağlanan ortak ifadeler çalışmanın duygular ve benlikle bağlantılı alt başlıklarını oluşturdu.

Öncelikle “Daire” programının 24 Mart 2019-27 Kasım 2022 tarihleri arasında Youtube’da yayınlanan 30 video içeriğı incelendi. Bölüm seçimlerinde farklı meslek gruplarının, ev tiplerinin ve coğrafi olarak farklı yerlerde yaşayanların evlerinin olduğı örnekler tercih edildi. Ev sahipleri arasındaki medeni durum farklılıkları da dikkate alındı. Bu inceleme sırasında programın tekrar eden formatı, bölümler arası ortaklıklar, farklılıklar gözlemlendi ve ortak konu başlıkları altında notlar tutuldu. Ardından üç iç mimarla dijital platformlarda yayınlanan dekorasyon programlarının izleyenler üzerindeki olası etkileri, dekorasyon dergilerinden farkları, Program izleyenlerinin zevk ve beğeniler üzerindeki olası etkileri, önerilerin hayata geçirilebilirlikleri hakkında, yapılandırılmamış görüşmeler gerçekleştirildi. Bunun yanı sıra MSGSÜ İç Mimarlık 3. sınıf proje öğrencilerinin bir kısmı ile odak grup görüşmesi yapıldı. Esas araştırmaya hazırlık amaçlı yapılan bu görüşmeler, araştırmanın soru formunun oluşumuna ve saha verilerinin yorumlanmasına önemli katkılar sağladı.

Araştırma görüşmecilerini belirlemek üzere sosyal medya hesaplarım yoluyla yaygınlaştırdığım araştırma ilanına gelen olumlu yanıtlar üzerinden araştırma görüşmecileriyle temasa geçtim. Bu çağrı kapsamında programın en az bir yıldır düzenli-düzensiz izlenmesi tek kriterdi. Tablo 1’de göröldüğü gibi görüşmecilerin tümü yüksek eğitimli, meslek sahibi, yaşları 28-47 yaş aralığında değişen kadınlardı. Araştırmaya katılmak istediğini belirtenlerden sadece birinin erkek olması, onun da daha sonra görüşmek için iletişimi sürdürmemesinden ötürü sadece

kadın izleyicilerle görüşmek mümkün oldu. Programda ev sahibi olarak evini açan erkekler de olmasına karşın araştırmaya katılmaktan geri durulması, evle, dekorasyonla ilgili olmanın, böyle bir programa ilgi duymanın geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle karşıtlık içinde olması açısından yorumlanabilir. Programda evini açan üç ev sahibi (ikisi yüz yüze, biri çevrimiçi), on iki izleyici (ikisi yüz yüze, onu çevrimiçi) ile yarı yapılandırılmış görüşme formuyla 40-90 dakika süren derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdim (Tablo 1). Bu görüşmelerde izinli ses kaydı aldım. Ayrıca 30 programın Youtube'taki takipçi yorumlarını inceledim. Programda yorum sayıları değişiklik göstermekle birlikte yorumlar araştırma sırasında her bir program için 325-2083 arasında değişiyordu. Araştırmada, 30 programın belirli bir duygu ya da anlamlı ifade taşıyan 6878 yorumu değerlendirildi. Kullanıcı isimlerinden yola çıkılarak cinsiyetle bağlantılı olarak ayrıştırıldığında yorumların %60.94 oranında kadın, %11.46 oranında erkekler tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Burada da program izleyicilerinin kadınlar ağırlıklı olduğuna yönelik bir bilgi ortaya çıktı. Program yorumlarının incelenmesinde duygularla bağlantılı ifadeler çeşitli kavramlarla etiketlendi. Bu etiketlemelerden sık sık tekrar eden yorumların ortaklıkları tespit edilip, derinlemesine görüşmelerde aktarılanlarla bağlantıları kurularak yorumlandı. Görüşme kayıtların deşifre metinleri incelenerek yine ortaklaşan konular tespit edildi, izleyicilerin program yorumlarının analizi ve programın seçili bölümlerinin analizleriyle birlikte değerlendirildi. Bu sayede araştırma verilerinin kesişen ve farklılaşan temaları görünür hale getirildi.

	İsim	Yaş	Doğum Yeri	Medeni Durum	Meslek	Eğitim	Statü	Semt	Görüşme Yeri
1	Ayda	45	İstanbul	Bekar	İç Mimar	YL	Ev sahibi	Moda	Moda-Evi
2	Başak	43	Muğla	Bekar	Sanatçı	YL	Ev sahibi	Moda	Moda-Cafe
3	Alev	43	İstanbul	Bekar	Mimar	YL	Ev sahibi	Moda	Çevrimiçi Uygulama
4	Su	30	İstanbul	Bekar	Gazeteci	YL	İzleyici	Kozyatağı	Çevrimiçi Uygulama
5	Çiğdem	30	Muğla	Evli	Sosyolog-Proje Uzmanı	YL	İzleyici	Etimesgut	Çevrimiçi Uygulama
6	Suna	28	Muğla	Bekar	Sosyolog-Araştırmacı	YL	İzleyici	Beylikdüzü	Çevrimiçi Uygulama
7	Ebru	37	İstanbul	Evli	Gazeteci	YL	İzleyici	Çukurova	Çevrimiçi Uygulama
8	Didem	35	İstanbul	Evli	Öğretmen	Lisans	İzleyici	Eyüp	Çevrimiçi Uygulama
9	Özgür	29	Amasya	Bekar	Araştırma Görevlisi	YL	İzleyici	Üsküdar	Çevrimiçi Uygulama
10	Burcu	47	İstanbul	Bekar	Yönetici	Lisans	İzleyici	Lahey (Hollanda)	Yüz yüze
11	Bilge	31	Yozgat	Bekar	Sosyolog	YL	İzleyici	Çekmeköy	Çevrimiçi Uygulama
12	Burçak	41	İstanbul	Evli	Akademisyen	DR	İzleyici	Kadıköy	Çevrimiçi Uygulama
13	Tuba	45	İstanbul	Evli	Fotoğraf Sanatçısı	Lisans	İzleyici	Liverpool (UK)	Yüz yüze

Tablo 1. Araştırma görüşmeci bilgileri

Arastırma Bulguları

a. Daire Programı: “Gerçek insanların gerçek evleri!”

Ev, ev işi, ev yenileme, ev içi maddi dünyaya dair pek çok TV programı, sosyal medya hesabı ve dijital platform yayını ile karşılaşılır. Ev temizliğiyle ilgili yarışma programlarından, evlerin yaşam biçimleriyle birlikte sunulduğu programlara kadar her gün pek çok yeni içerik üretilir. Özellikle pandemi döneminde, sosyal medyada ev içerikli ürünlere, etkileyicilerin (*influencer*) ev güzelleştirme, düzenleme konusuna yönelik ilgisinde belirgin bir artış gözlemlendi. Bu çalışmanın odak noktası, saha verilerini sağladığı Youtube üzerinden yayın yapan, aynı zamanda aktif kullandığı bir Instagram hesabı da olan “Daire”² adındaki ev programıdır. “Daire” kendini şöyle tanımlar:

Gerçek insanların gerçek evleri! Ve bu kanaldaki tüm evler Türkiye’de. Daire’de kusursuz görünen, mükemmel döşenmiş, kurallara bağlı evler yok; gerçek insanların stil sahibi ve iyi fikirlerle dolu gerçek evleri var! Sizi de katalogdan fırlamış evler değil, insanların kapılar ardında o evlerin tadını nasıl çıkardığı ve yaşamları sizi heyecanlandırıyorsa, bu kanal size ilham verebilir.

Program yapımcıları Eda Demir ve Ozan Sakin reklam sektöründe çalışan, kendi içeriklerini üreten, zamanla iç yapımlarını hayata geçiren kişilerdir.³ Program yapımcıları hedeflerini dekorasyon dergilerinde görülen ya da kimi televizyon programlarında sergilenen ünlü zengin evlerini konu edinen programlardan farklı olarak “gerçek” evleri, eviyle bağ kuran kişilerin evlerini göstermek olarak ifade ederler. İlk programlarda rastlanmasa da zamanla artan sayıda ürün yerleştirme, tanıtım ve reklamın olduğu bu programın, araştırmanın yapıldığı tarihte Youtube’da 561.000 , Instagram’da 385.000 takipçisi vardı. Birbirinden farklı büyüklükte, tarzda, yaşam biçimlerinde, şehirlerde yer alan bu evleri ev sahiplerinin tanıttığı program, izleyenlere yeni fikirler vermek, “gerçek evlerle” buluşturmak iddiasındadır. Program gerek iç mimarlık gerekse sosyal bilim alanında başka araştırmacıların da ilgisini çekmiş ve birden fazla araştırmaya konu olmuştur (Tulum, 2021; Artan, 2024).

2019 yılında Youtube üzerinden yayın hayatına başlayan “Daire”nin bugüne kadar televizyonda yayınlanan ya da sosyal medya kanallarında yer alan ev programlarından farklı bir formatı vardır. Bu temel farklılığın iki önemli sebebinden biri programın sunum şekli, diğeri ise izlenen evlerin tarzlarıyla bağlantılıdır. İzleyenler, değerlendirmelerinde özellikle programın formatı ve yapımlarından ötürü izlemenin cazip olduğunu ifade eder. Programın televizyon kanalı için değil Youtube için hazırlanmasının ve başlangıçta (bilindiği kadarıyla) herhangi bir ürün yerleştirme ve reklam alınmamasının, yapımcılara belli bir özgürlük alanı da sağladığı düşünülebilir.

Programda tüm bölümler aynı kapı zili ile açılır. Ardından ev sahipleri herhangi bir sunucu olmadan izleyenlere (kameraya) bakarak evi gezdirirler. Kamerayla profesyonel ilişkisi olmayan bu kişiler için anlatımlarına göre en zorlayıcı kısım tek başlarına kameraya bakarak evi anlatmak olur. Ev sahipleri evle birlikte eşyaların, objelerin ve bunlarla kurdukları duygusal bağın hikâyelerini anlatırlar. Fonksiyon değiştiren objeler, aileden kalan yadigarlar, kendi yaratıcılıklarını kullanarak başka biçim verdikleri evin bölümleri ya da objeleri, ikinci el eşyaların sevilmesi, kullanılması, bitkilerin varlığı, ev hayvanlarının varlığı anlatımlarda tekrar eden konulardır. Zamanla yaşanmışlık, hatıra, ev ve ev içi maddi dünya ile kurulan “duygu dolu” yakınlık,

² <https://www.youtube.com/c/daireinsanlari/featured>

https://www.instagram.com/___daire___/

³ Creative Mornings: <https://www.youtube.com/watch?v=8XySVNCVb14>

bölümlerde ortak bir anlatım dili haline gelir. “Burayı seviyorum, çünkü dışarıdaki ağaca bakıyor, bu objeyi seviyorum çünkü bana ailemi anımsatıyor, burada dingin hissediyorum...” gibi daha çok yaşayanların benlikleriyle, duygularıyla bağlantılı olarak geliştirdikleri ifadelere rastlanır. Program “Evimi ziyaret ettiğiniz için çok teşekkürler” şeklindeki jenerik kapanış cümlesi ile sonlanır ve ev sahipleri ya bir partiye ya da boş bir zamana doğru ilerler. Programda kısa spotların, işe yarar bilgilerin çeşitli grafik imajlar ve seslerle izleyiciye anımsatıldığı bir format görülür. Bununla birlikte düzenli izleyicilerin dikkatinden kaçmayan, onların iddia ettiği bir başka unsur da programda belli bir renk filtresinin kullanılmasıdır. Evlerin renk tonları ve ışık benzerliği ile sağlanan hep aydınlık evlerin çekildiği hissi bu iddiayı doğrular niteliktedir.

b. Kimlerin Evlerini İzliyor, Ne Hissediyorlar?

Araştırmanın sağladığı, izi sürülebilecek farklı bulgular olmasına karşın, bu yazıda duygularla bağlantılı ele alınan temalara yer verilecektir. Daire programını izleyenlerle yapılan görüşmeler çerçevesinde görülen ortaklıklardan oluşan bu temalar sırasıyla “ev güzelleştirmek”, “başkalarının evlerini, hikâyelerini izlemek” gibi konulardan ve görüşmecilerin ya da yorum yapan izleyicilerin sınıfsal konumlarıyla bağlantılı olan “karşılaştırma / imrenme / öfke” gibi duygulardan oluşan temalardır.

Programı düzenli izleyen, aynı bölümleri tekrar tekrar izleyen, bir süre izleyip bırakan, farklı sürelerle takip etmiş kişilerle görüşüldü. Görüşmecilerin programı izlemeye başlama süreçleri genellikle ortaklık göstermekteydi. Görüşmeciler, sosyal medyada takip ettikleri benzer program ya da hesaplardan ötürü karşılıklarına “Daire”nin de çıktığını ifade ettiler. Evlerin renklerinin, pratik dekorasyon fikirlerinin, yapım kalitesinin, yaşayanların anlatımının ve güzel ev dekorasyonunun programı izlemeye başlamakta önemli bir etkisi olduğunu vurguladılar. Programın sunum şeklindeki sıcaklık, ünlülerin değil de sıradan insanların evleri olması, farklı coğrafyalardan, farklı ev tiplerinde yaşayanların olması programın cazip bulunmasındaki diğer unsurlar olarak sıralandı. Bunlar kadar önemli bir diğer konu da Covid-19 pandemisinin genel olarak ev ve ev içi konularla ilgili programları izleme motivasyonunu arttırmasıydı. Merakla, ilgiyle başlayan izleme süreci kimileri için kafa boşaltmak, kimileri içinse yeni kuracağı evin dekorasyonu için fikir edinmek, ilham almak amacıyla sürmüş, bazıları içinse hissettiği olumsuz duygular nedeniyle devam etmemişti. Programların yorumlarında ağırlıklı olarak sözü edilen duyguların ortaklaştığı başlıklar; hayranlık, imrenme, arzu etme, beğenme, duygulanma, farklı hayatlara bakma merakı, huzur duyma, ilham alma, öfke, kıskançlık, kıyaslama olarak sıralanabilir.

c. Evin Duygu ve Benlikle İlişkisi: Ev Güzelleştirme, Başkalarının Evlerini İzleme

Ev kurma ve evi güzelleştirme pratikleri tek başına estetik ya da dekoratif bir çaba değildir. Farklı gruplarla yapılan araştırmalarda ev içi mekâna dair estetik ve güzellikle ilgili düzenlemelerin, kişilerin duygularına dair önemli etkileri olduğunu gözlenir. Devora Neumark (2013), Arthur Danto'nun “Üçüncü âlem güzelliği” (*Third realm beauty*) olarak tanımladığı kavramsal çerçevesini, kişilerin zorla yerinden edilme süreçlerinin ardından ev kurma pratiklerini anlamlandırmakta kullanır. Danto (2003), “Üçüncü Alem Güzelliği”ni şöyle tarif eder: “(...) bir şeyin, yalnızca amacı güzelleştirmek olan eylemler yoluyla sahip olduğu güzellik türüdür. Kısaca, güzelleştirmenin alanıdır” (s. 68). Güzelleştirme, kentsel dönüşümde olduğu gibi büyük ölçekte gerçekleş-

tirilebilir, ancak aynı zamanda gündelik yaşamın da bir parçasıdır. Bir evin düzenlenmesi, bir zeminin süpürülmesi, bir nesnenin yerleştirilmesi, hepsi güzelleştirme eylemleri olarak görülebilir (Neumark, 2013, s. 238). Hande Birkalan (1999) doktora çalışmasında Henry Glassie'nin *Spirit of the Folk Art*'da söz ettiği ev düzenlemenin sanatsal nosyonuyla ilişkisini, kendi çalışmasında ev kurmaya taşır. Ev kurmaya yönelik eylemleri bir çeşit sanatsal eylemler olarak tarif eder (camlı dolabın içinin yerleştirilmesi, pazar tezgâhının düzenlenmesi gibi) (s. 98). Ceren Lordoğlu (2021) ev içi şiddete maruz kalıp evlerini terk eden kadınların ev kurma pratikleri üzerine yürüttüğü araştırmasında kadınların, gerek şiddet yaşadıkları evlerde gerekse eski evlerini terk ettikten sonraki yeni evlerinde güzelleştirme çabalarının sağaltıcı etkisini ifade ettiklerine tanık olur. Sebastian Ureta (2007) Şili'de yürüttüğü çalışmada, alt gelir grubundan ailelerin yerleştiği sosyal konutlarda ev içi yerleştirme ve dekorasyonla, maddi ve sembolik anlamlarla, adeta Goffman'ın "sahne"sinde gibi nasıl bir inşa faaliyetinde olduğunu inceler. Bu yazarların araştırmalarının ortaklaştığı nokta, evle ve ev kurmayla bağlantılı estetik kaygıları, ev güzelleştirme eylemlerini basit bir dekorasyon merakından daha fazla anlamlarla ele alma, kavrama çabasıdır.

Araştırma görüşmelerinde de "Daire"yi izleyenlerin evlerini güzelleştirme meraklarına dair ortaklaşan açıklamaları bulunur. İzleyenler, eve yönelik güzelleştirme pratiklerini kendilerine iyi gelen, sağaltıcı bir pratik olarak, olumlu duygularla dile getirirler. Programa evini açan kişilerden Başak, çocukluğunda ailesinin sanatçı dostlarının arasında büyümüş, uzun yıllar Muğla'nın bir sahil kasabasında yaşamıştır. O da Neumark'ın ifade ettiğine benzer şekilde gündelik hayatın bir parçası olarak güzelleştirme eylem ve düşüncelerini bir bütün olarak tarif eder. Evle ilgili güzellikler de bunun parçası olarak aktarılır:

Günlük hayatımızda bahsettiğimiz anlamda güzellik değil, gözüme güzel görünen şeyler olsun istiyorum. Evde sadece mesela benim evimde hâlâ öyledir, evde sadece işlevsel olduğu için çirkin herhangi bir objeyi barındırmam. Ya da işte öylesine bir şey atamam (...) kapsayıcı, kocaman bir şemsiye. Hem düşüncede hem dilimizde hem davranış biçimimizde, üstümüzde başımızda, baktığımız yerlerde güzel şeyler görmek, böyle topyekûn bir güzellik, bir barış, barışçıl bir şey gibi geliyor bana. (Başak, Sanatçı, 43)

Başak güzelleştirmeye, dekorasyona olan ilgisinin kökenini, görüşmecilerin pek çoğu gibi çocukluğundan itibaren kendi eviyle, odasıyla olan ilişkisine, annesinin eve olan merakına bağlar. İzleyicilerden Çiğdem de programa olan ilgisini farklı evler görme merakı ile açıklar. Bazı televizyon programlarında ya da sosyal medya hesaplarında görmeye alışık olduğu evlerden farklı döşenmiş evler görmek onun programı takip etmesine neden olur. Programların yorumlarında yazılanlara baktığımızda "farklı hayatlara bakmak", "huzurlu hissetmek", programı izlemede önemli etkenlerden biri olarak öne çıkar. Çiğdem de evi güzelleştirmeye birlikte hissettiği iyi duyguları şöyle ifade ediyor:

(...) renkler uyumlu olduğu zaman ben daha iyi hissediyorum. Gözüme güzel gözükken bir şey olduğu zaman daha iyi hissediyorum kendimi. Yani öyle olmasından mutlu oluyorum aslında. O yüzden hani dekorasyon da benim için böyle gerekli demeyeyim ama olduğu zaman mutlu eden bir şey...Yani dekorasyonda bir değişiklik yaptığım zaman o benim sıkıntımı alıyor mesela. Evde bir şeylerin yerlerini değiştiriyorum zaman zaman, yeni bir parça ekliyorum çıkartıyorum ya da düzenliyorum. Ya da çok dekorasyon değil bu ama dediğim gibi mimari yapıların da uyumlu olması ya da işte bu İstanbul'daki gibi diğer şehirlerdeki gibi kaos olduğu zaman da o beni mutsuz ediyor. Yani duygularıyla bağlantılı... yani buralar hani çok küçük bir dokunuş ama şu kaldırımı böyle düzgün yapmak varken, çarpık çarpık yapıyorlar

ya da binaların renkleri karmakarışık. Daha sade, daha uyumlu, daha göze güzel gelen şekilde olması bence insanların daha sakin, daha huzurlu olmasını bile etkiliyor olabilir diye ona söyledim. Çünkü yurtdışında bir yerde gezerken sadece yürürken bile o durum benim huzurlu hissetmeme sebep oluyor. Bir düzen görüyorum, bir estetik görüyorum. (Çiğdem, Sosyolog, 30)

Çiğdem'in anlatımında olduğu gibi başka görüşmelerde de eşyaların yerini düzenli olarak değiştirmeyi evle ilgili pratiklerden biri olarak anlatan görüşmeciler oldu. Ureta (2007), Norveç'te yaptığı araştırmasında evine yeni eşya alamayan düşük gelirli ailelerin ev düzenleme, güzelleştirme pratiğini, eşyaların yerlerini düzenli değiştirmeye sağladıklarını aktarır (s. 329). Bu noktada ev güzelleştirme çabasının tek başına dekorasyonla bağlantılı olarak değil, iyi hissetme, yerleşme, baş etme gibi çok daha farklı ilişkileri de olabileceği görülür. Bu anlamda programın izleyicilerinin sahip olmadıkları ve belki sahip olmayacakları evleri izlerken güzellik görmeyle bağlantılı iyi hissetme, huzurlu hissetme gibi olumlu duygulara karşılık gelen bir boyutu bulunur.

d. Başkalarının Evlerini İzleme: Başka Evler, Hikâyeler, Yaşanmışlıklar

Programda ilgi duyulan özelliklerden biri de başkalarının hikâyelerini izlemek, dinlemektir. Bu hikâye kimi zaman evdeki eşyalarla, evin geçmişiyile, dönüşümüyle ilgili olabildiği gibi kişilerin yaşamları, meslekleriyle de ilgili olabilir. Bu hikâyelere duyulan merakın nedenleri farklılık gösterir. Bu, izleyicinin kendi çevresinden olmayan yaşamların evlerine ve anlatımlarına tanık olmaktan, kişinin kendisinin gerçekleştirmek istediği bir arzuyu, sahip olmak istediği evi, yaşamı gözlemlemeye dek uzanan bir skala gibi düşünülebilir. Küçüklüğünden beri ev dekorasyonuna özel bir ilgi duyan Çiğdem, kendi evine çıkacağına yakın, programla birlikte farklı tarzlar hakkında da bilgi sahibi olmaya başlar, ancak programa olan ilgisini daha çok yaşanmışlıkla, anlatıcıların hikâyeleriyle ilişkilendirir: "...insanların orada böyle hikâye katarak anlatmaları, mesela bir eşyayı şuradan buldum diyor ya da dedemden kaldı ya da eskiciye gittim, oradan aldım, değerlendirdim, şöyle değiştirdim, böyle uyarladım. Yani bir yaşanmışlık, bir hikâye katmaları da hoşuma gitmişti" (Çiğdem, Sosyolog, 30). Fotoğraf sanatçısı Tuba da, farklı görüşmecilerin de ilgi duyduğu konulardan biri olan "yaşanmışlık" konusunu vurgular:

Karakteri olan evleri mesela ben daha çok seviyorum ya da karakteri olan evlere bir şeyler yapmış, işte anneannesinden, annesinden, babasından dedesinden kalan işte evini, dairesini, konağını, bahçeli villasını falan onaran, yapan insanlar ve o şeyleri barındıran insanlar daha çok hoşuma gidiyor. Böyle benim ruhumda da böyle bir vintage özelliği var, seviyorum yani eski şeyleri. (Tuba, Fotoğraf Sanatçısı, 45)

Programın ilk bölümlerinde daha sık rastlanan bu yaşanmışlığın, ilerleyen bölümlerde pek de memnun olunmayan "sterillik", "beyazlık", "tek tiplik"likle yer değiştirmesi bazı izleyicilerin programa olan ilgilerinin azalma nedenlerinden biri olarak aktarılır. Programın ilerleyen bölümlerindeki bu farklılığı izleyiciler önemli ölçüde artan ürün yerleştirmelerle ve programa çıkmak için fazla düzenli, benzer daire evlerinin seçilmesiyle açıklarlar. "Yaşanmışlık" bir ölçüde geçmiş de içinde barındıran, evin sosyal mekânsal boyutunun önemine vurgu yapar. Ureta (2007) çalışmasında daha küçük evlere taşınmak zorunda kalan yoksul kesimin eşyalarını geride bırakmalarını şöyle anlatır: "Mobilya ve dekorasyon özel anlamlar taşır, geçmişlerini, hikâyelerini, başarılarını ve başarısızlıklarını temsil eder ve bunları geride bırakmak bir anlamda kendi hikâyelerinin bir parçasını geride bırakmaktır." (s. 323). Iris Marion Young'ın (2005) da kadınların

koruma ve ev kurma pratiklerine değinerek geçmişle gelecek arasında “korunanlar”ın bugüne demir atmayı, bağlanmayı sağladığını, diğer yandan da olumlu duyguları geliştirebilmeye, evi yuvaya çevirmeye imkân verdiğini belirtir. Lordoğlu (2021) yaptığı araştırmada ev içi şiddet goren kadınların bir kısmının dekorasyonla ilgili arzularında çocukluklarından hatırladıkları obje, mobilya ya da eskitilmiş eşyaları sıralamalarının da benzer bir yuva kurma, geçmişle gelecek arasında bağ kurma arzusuna denk geldiğini gözlemler. Adana’ya yeni taşınan Ebru’nun ev kurduğu bir dönemde izlediği “Daire”, evine daha önce hiç olmadığı kadar farklı bir gözle bakmasına neden olur. Evle ilgili daha önce önemsemediği ayrıntıları önemsemeye başlar. Aynı bölümleri defalarca izlediğini söyleyen Ebru, programda hoşlanmadığını ifade ettiği evleri tanımlarken yukarıda tarif edilen bu “yaşanmışlık”tan yoksun olanları işaret eder:

(...) herhangi birinin yaşamadığı ve evde yaşam izinin olmaması hissi. Çok beyaz çok steril, çok yere göğe sığdırılmayan bir İskandinav tarzı var ya: işte “biz burada renk kullanmadık”. İnsanlar bunu neden bu kadar böyle söylediklerini anlamadım mesela ben, bir türlü. En böyle hani şehrin içinde şehirle yaşıyor falan diye anlatılan evlerde de böyle bir yaşanmayan bir şey varmış gibi görünüyordu. O gerçekliğin ritmiyle ilgili sanıyorum, hani o ev bir yaşanan içinde sizin var olduğunuz, ürettiğiniz, nefes aldığınız, uyuduğunuz, yani bacağınızı koltuğa uzatıp uyuyakaldığınız bir alan gibi değil de salt böyle hani bir kimliği temsil etmek üzere özenle döşenmiş ve hani yaşanmayan bir şey, işlemeyen bir mekâna dönüşmüş. (Ebru, Gazeteci, 37)

Bu konuyla bağlantılı olarak programdaki ev sahiplerinden Ayda (İç Mimar, 45) da kendine ev yapmak üzere satın aldığı arsaya ilişkin çektiği videoları sosyal medya hesabından yayınladığında, diğer içeriklere oranla daha fazla izlendiğini söyler. Bu durumu biraz da izleyenlerin kendi arzularını gerçekleştirenleri daha fazla takip etme isteğiyle açıklar. Programların yorumlarında da “imrenme-arzu etme-hayal etme” konusunda pek çok yorum bulunur. Benzer şekilde Burçak da programla ilgili sevdiği bölümleri açıklarken Beyoğlu’nun eski apartman dairelerini daha fazla izlediğini, buralarda yaşama arzusunun buna eşlik ettiğini anlatır:

Ve bu böyle bana hem çok yakın hissettiriyor duygusal olarak hem de yani büyük büyük evler değil. Yani bu illa böyle daha minimal olsun anlamında da değil, orda çok şey, ondan da bahsetmiyorum kendi içinde ama, böyle yani benim yaşadığım dairelere çok benzer, yani orda belli ki bir özdeşlik kurduğum, yani kendi hayatımdan da kendi halimden vaktimden de, belki şey de yani Beyoğlu’nda yaşama istekliliğim anlamına da geldi yani. (Burçak, Akademişyen, 41)

Belk (1988) benliğin bir uzantısı olarak eşya kavramını tartışır. Sahip olduklarımızın kimliklerimizin bir yansıması olduğuna ve benlik algımızda önemli bir rol oynadığına yönelik argümanlar geliştirir. Sahip olunanların insan gelişimindeki rolünü, geçmiş duygusunu ve sahip olunanlara hâkim olmayı genişletilmiş benliğin (*extended self*) işlevleri olarak inceler. Kontrol, yaratma ve nesnelere hakkında bilgi sahibi olma gibi yollarla sahip olunan şeylerin genişletilmiş benliğimizin bir parçası haline gelmesini tartışır. Evin benlikle olan ilişkisi Belk’in açıklamalarında ve bu araştırma bulgularında da bir karşılık bulur. Burçak’ın yukarıdaki ifadesinde de kendiyile özdeşlik kurduğu bir mekânı benliğinin bir parçası olarak da gelecekle ilgili arzularının parçası olarak da aktardığı görülür.

Evlerini programa açan kişilerin eşyaları anlatma şeklinde bir yandan da kendilerini hangi eşyalarla anlatmaya değer buldukları görülür. Bitkilerin, hayvanların, hatırası olan eşyaların anlatımı bir ölçüde kişilerin kendi benliklerinin, aktarmak, göstermek istedikleri benliklerinin

parçası olarak sunulur. İzleyenlerin bir kısmı bu aktarımlara ilişkin, merak imrenme, arzulama gibi duygular içinde olduklarını ifade eder.

Programı daha fazla izlemek istememe ya da eskisi kadar fazla takip etme isteği duymamayla ilgili ise farklı açıklamalar vardır: Bunların başında programın giderek inandırıcılıktan uzaklaşmasından söz edilir. Çöpten bulunduğu söylenen ve yenilenen kimi eşyalar için “Nerede bu çöpler? Biz hiç rastlamıyoruz” diyen bazı görüşmecilerin yanı sıra evlerin giderek tek tipleşmesi, steril ve yaşanmışlık izi taşımayan evlerin gösterilmesi ve çok belirgin bir ürün yerleştirme yapılmasının verdiği rahatsızlıklar öne çıkar. Bir başka önemli konu ise bir sonraki bölümde yer alan kıyaslama, imrenme, arzu ve öfkeyle bağlantılı duyguların sonucunda Programı izlemekten vazgeçme yönünde olur.

e. Bastırılmayan Duygular: Kıyaslama, İmrenme, Arzu, Öfke

“Ev bitmiyor... 20 dk dayanabildim güzelliğine... moralim bozuldu kapattım... daha fazla iç çekemeyeceğim sanırım (gülücük)... güle güle oturun şanslı aile...”

“Kaç yaşındasın Mehmet de o parayı nerden buldun, baba ata parası ne güzel şeysin, biz gençliğimizi sürünüyoruz, şu hayatlara bak, lanet olsun böyle hayata”

“Biz bu hayatı yaşamaya değil, seyretmeye gelmişiz, yine seyrediyorum...”

Sınıf tartışmaları içinde duygulara yer vermek, duygularla sınıf arasındaki ilişkiyi görünür kılmak oldukça yeni bir yaklaşım olmakla birlikte açtığı alan ilişkiisel çalışmalar için ilham vericidir. Araştırma görüşmeleri sırasında, ev sahiplerinin ve izleyenlerin evlerle ilgili aktarımlarında, program yorumlarında, duygu-sınıf ilişkisine denk gelen kolektif hisler olduğu gözlenir. Peki sınıfla duygu arasındaki ilişki ne tür bilme biçimleri sağlar? Kolektif bir duygu olarak neye denk düşer? Barbalet’in (1992) ifadesiyle:

Duygu ve sosyal sınıf, görünüşte oldukça farklı varoluşsal ve teorik alanları işgal eder. Kişilerin duyguları vardır ama sınıflara aittirler: duygular mikro-sosyolojik veya sosyal psikolojik açıdan psiko-fizyolojik olgulardır, sınıflar ise makro-sosyolojik veya politik ekonomik açıdan sosyo-ekonomik olgulardır. Fakat sınıf teorisyenleri yapısal açıklamaların sınırlılığını fark etmeye başlamışlardır; örneğin sınıf üyelerinin neden her zaman maddi koşulların işaret ettiği şekilde hareket etmediklerini gösteremezler. (s. 150).

Bu bakış açısı, Ahmed’in (2004) de vurguladığı gibi duyguyu bireysel bir konu olmaktan çıkarıp kolektif bir mesele olarak ele alabilmenin imkânlarını açığa çıkarır. Mustafa Kemal Coşkun(2023), *Sınıfın Duyguları* adlı kitabında işçilerin sırf işçi olmaktan kaynaklı duygularının resmedilmesinde özellikle hınç ve öfke ile sınıf mücadelesi arasındaki ilişkiyi irdeler ve bu duyguların eyleyici, dönüştürücü yanını vurgular (s. 27).

Program yorumları incelendiğinde tematik olarak etiketlenen yorumların sıklıkla “imrenme”, “arzu-istek”, “hayranlık”, “erişilebilirlik merakı” konuları üzerinden yapıldığı gözlenir. Bu açıdan izleyenler yorumlarda ağırlıkla beğenilerini dile getirirler de bu evlere erişimin tek başına zevk ya da arzuya ilgili olmadığını dile getirme ihtiyacı duyarlar. Programı izlemeyi zamanla azalttığını ifade eden görüşmecilerden Suna, “Daire”de sevmediği yönleri şöyle açıklar:

(...) sevmediğim şu, çok fazla elitist geliyor açıkçası, yani çok burjuva geliyor. Çünkü genel olarak gösterdikleri daireler ya mimarlara ya böyle toplumun daha üst tabakasında kalan insanlar ya da gelir düzeyi daha yüksek insanlara ait aslında. Yani o evleri o şekilde dizayn edebilmelerinin ya da dekore edebilmelerinin, hatta yıkıp baştan yapabilmelerinin olanağı biraz ekonomik... Yani sürekli bana üst sınıftan insanların evlerinin gösterilmesi beni biraz

rahatsız ediyor. Çünkü reel hayatıma döndüğümde günün sonunda, üzülüyorum. Yani öyle bir eve sahip olamadığım için ya da öyle bir ev yaratamadığım için kendime çok üzülüyorum. (Suna, Sosyolog, 28)

Programı izleme ve beğenme gerekçesi olarak belki ilk bölümlerde ünlü ya da zengin evleri yerine kişilerin erişebileceği evlerin sunulması iddiası varken ve izleyenlerin önemli bir kısmı da bu evlere erişebilme ya da kimi fikirleri, eşyaları yaşamlarına uyarılma ihtimali ile programı izlemeyi sürdürürken, zamanla evlerin bulunduğu semtlerden, eşyaların markalarına ya da ev sahiplerinin yaşam tarzlarına dair erişilemezlik, izleyenlerde öfke, üzüntü gibi duygulara neden olur. Suna'nın ifadesiyle kendine sağlayamadığı ev için üzülür. Bu duygu, sahip olamayacağı bir şeyi izlemenin verdiği rahatsızlık, izleyenlerin bazılarında belli bölümleri izlememelerine, hızla geçmelerine ya da izlemeyi bırakmalarına sebep olur. Bir başka görüşmecinin kıyafet markaları ile aktardığı benzetme de bu duygu durumuna paraleldir:

(...) aslında vizyonum bence genişliyor ama vizyonumun genişlemesine gerek yok. Çünkü yani vizyonumla birlikte bütçem yani genişlemediği için, sınıf atlamadığım için, aslında bu şey gibi yani normal, işte atıyorum, Mango'dan bir kazak almakla, işte Massimo Dutti'deki kazağı bir gün gidip görmek gibi bir şey yani. Hani onu görüyorsun ve orada bir şey olduğunu artık biliyorsun, yani o bilgi sende var. Dolayısıyla alıp alamamak artık bir şey olmuyor, o bilgilere de gerek yok bence. (Özgür, Araştırma Görevlisi, 29)

Ev sahiplerinin meslekleri, gelir düzeyleri ve yaşadıkları evlere sadece kazançlarıyla sahip olabilmelerinin olanaksızlığını görüşülen neredeyse tüm izleyiciler vurgular. Yapımcılar başlangıçta daha fazla iç mimar, mimar ve tasarımla uğraşan kişilerin evlerini yayınlarsa da zamanla farklı meslek gruplarının evleri de programa dahil edilir. Ancak bu meslek gruplarının kazançlarını ve kişilerin evden esnek çalışma koşullarını değerlendiren izleyiciler, bu mesleklerin geliriyle yaşanan evleri ve sahip olunan eşyaları inandırıcı bulmazlar. Dolayısıyla arka planda çalışılarak edinilen kazançtan fazla bir gelir olduğunu düşünürler:

Kuvvetle muhtemel işte bazen küçük insanlar ve ne iş yaptıklarını anlamıyorum. Biri mesela lokum üretmeye çalışıyorum, girişimciyim demiş. Bir insan nasıl lokum üretmeye çalışarak Nişantaşı'nın ortasında bir terasta oturabilir hani. Üretmiyor da üstelik üretmeye çalışıyor falan yani. Hatta böyle bir sınıfsal öfkeye de dönüştü bir süre sonra sanıyorum Daire, bende ve pek çok insanda da. Çünkü nasıl finanse edildiğini bilmediğim çok korunaklı, çok hani kendisine aitmiş gibi görünen ama çok site ve çepeçevre hatta o güvenlikle sarılmış, böyle sarsılmaz bir iz var orada. Ve o hayatlar hiçbir biçimde hani benim Daire'yle kurduğum bağa uygun şeyler değildi. (Ebru, Gazeteci, 37)

Öğretmen olan Didem, bir öğretmen çiftin eviyle ilgili şu yorumu yapar:

Bir de yakın dönemdeki programlardan birinde bir öğretmen çift vardı, mesela bunu izlerken şey dedim, nasıl öğretmenler yani nerde çalışıyorlar, ne yapıyorlar yani. Kesinlikle özel okulda çalışıyorlardır, herhalde diyorum özel dersleri falan var yani bu ev nasıl olabilir yani orasını yaptırdım, burasını yaptırdım. Çünkü ben iki öğretmenin maaşının toplamda ne kadar olduğunu biliyorum sonuçta ve ona gücünün yetmeyeceğini biliyorum ama o da mesela bana farklı gelmişti, yani biz neden böyleyiz diye düşünmüştüm. Bizimki neden böyle! Bütün bunlar işte beni doldurdu, dolmaya çok müsait bir insan olduğum için. (Didem, Öğretmen, 35)

Hangi evlerin programda gösterileceği yapımcıların inisiyatifinde şekillenir. Yapımcıların ifadesiyle programın ilk bölümlerinde ev sahipleri, kendi çevrelerinden tasarımcı ve iç mimarlar

olmakla birlikte, artan sayıyla birlikte meslek grupları ve şehirler de çeşitlenir. İzleyiciler de bu farklılıkları gözlemler, ancak bu mesleki farklılığın evlerin dekorasyonuna yansımaları her zaman aynı oranda gerçekleşmez:

Daire programına çıkan insanlarda şöyle bir şey gözlemliyorum ben, hani gerçekten böyle o ev sahiplerinin duruşu işte giyinişi, konuşma şekilleri gerçekten sahip oldukları o kültürel ve ekonomik sermayeyi de yansıtıyor, evleri kadar. Şimdi bu açıdan o evlerin gerçekten onların organik sahibi olduğu evler olduğunu anlıyorum ben. Bu da aslında biraz canımı sıkıyor, çünkü biraz böyle bende sanırım o sınıf düşmanlığı var yani ve o evlerdeki, o evlere sahip insanları izlemek bir yandan organik olarak ona sahip olabildiğini bilmek biraz canımı sıkıyor yani. Çünkü günün sonunda neden ben sahip olamıyorum diye beni düşündürüyor. (Suna, Sosyolog, 28)

Suna'nın sözünü ettiği nokta, Pierre Bourdieu'nün *Ayrımla* (Distinction) (2010) adlı eserinde ve başka kitaplarında da inceliklerle aktardığı, kültürel sermayenin veçhelerine denk düşer. Bourdieu (2014) bu ayrışmanın ve beraberinde getirdiği dilin nasıl ifade bulduğunu ve insanı nasıl şekillendirdiğini şöyle açıklar:

İster evlerin ve dekorasyonlarının üslubu söz konusu olsun ister söylemin retorisi, ister "aksanlar", giysilerin rengi ve kesimi, ister sofrada adabı ya da etik yatkinlikler söz konusu olsun dışavurma işlevleri göz önüne alındığında, ayrışma simgelerine özgü olan şey, biri ayırt edici işaretler sistemindeki konumları ve ikincisi de bu sistemle eşyanın dağılımındaki konumlar sistemi arasında kurulan birbirine mütakabiliyet ilişkisi olmak üzere iki kez belirlenmiş olmalarıdır. Bu şekilde bu özellikler, bir sınıflandırma uyarınca toplumsal olarak yerinde ve meşru görüldüklerinde, sadece mübadeleye girip maddi çıkar sağlayabilen maddi mamuller olmaktan çıkıp, değerleri başka özelliklere ya da olmayan özelliklere göre mesafeleriyle ölçülen ve anlam taşıyan tanınma işaretleri haline alırlar. Bedene dahil edilen ya da nesneleştirilen özellikler, bu şekilde bir tür ilksel dil işlevi görürler; tüm kendini sunuş stratejilerine rağmen bu dil konuşulmaktan ziyade insanı konuşur. (s. 199-200)

Araştırma görüşmelerindeki gözlemler ve izleyenlerin anlatımı sadece öfke duyma ve buna bağlı programı izlemekten vazgeçmek üzerine değildir. Kızgınlığa rağmen, programda beğendiği kimi fikirleri evine uyarılama, esinlenme gibi tutumlar da görülür. Dolayısıyla programın barındırdığı yegâne duygunun sınıfsal konuma bağlı öfke olduğundan söz etmek doğru olmayacaktır. Evle ilgili yayın yapan bir programa olumlu duygular kadar olumsuz duygular da yöneltilebilir. Bununla birlikte Coşkun (2023),

Nitekim insanlar doğuştan gelen sınıfın keyfilikliğini ve adaletsizliğini ve bireylerin yaşamlarını etkileme biçimlerini fark ettikleri ölçüde –ki fark etmemeleri zordur– bu durum suçluluk, utanç, kızgınlık ve savunmaya geçmeye neden olabilir ve bu duyguların dengesi ve bunlarla başa çıkma yolları sınıf konumuna göre değişebilir. (s. 48)

sözleriyle, yorumlarda çoğunlukla daha örtük, görüşmelerde çoğunlukla açık bir şekilde kızgınlıklarını aktaran izleyicilerin durumunu belirgin kılar.

Sonuç

Bu yazı ile evin duygu, benlik, aidiyet kavramlarıyla ilişkisinin dijital platformda yayınlanan bir ev programı üzerinden irdelenmesi amaçlandı. Aynı programı farklı sosyal statülerden izleyen kadınların anlatımlarında eve ilişkin ortaklıklar ve farklılıklar görünür kılınmaya ve kolektif denebilecek kimi duyguların anlamlandırılmasına çalışıldı. Çalışmada, izleyenlerin ev güzelleştir-

me ve dekorasyon ilgilerinin tek başına estetik bir kaygı taşımaması, beraberinde olumlu duyguları ve sağaltımı da getirmesinin programı takip etme, kendine uyarılama, iyi hissetmeyle ilgisini kuran ortak anlatımlar görüldü. Ev süreç olarak ele alındığında bu mekâna ilişkin duyguların farklılık göstermesi, yaşamın farklı dönemlerinde evle kurulan ilişkinin değişmesi, verilen anlamların çeşitlenmesi görüşmelerde beliren konulardan oldu. Yapılan görüşmelerde başkalarının evlerini izlemenin, kimi zaman evlerin fiziksel ya da dekoratif özelliklerinden çok yaşayanların anlatımlarıyla, yaşam öyküleriyle ilgili olduğu fark edildi. Bu noktada kimi izleyicilerin kendi yaşamlarıyla yaptıkları kıyaslama sonucu, öfke, imrenme, arzu etme gibi duygular da belirgin olarak öne çıktı. İzleyiciler için Programı izlemeyi bırakanlar, az izleyenler, ihtiyaç duyduğu için izleyenler ya da kendi yaşamına ve erişebilme imkânlarına yakınlıkla izlemeyi sürdürenler gibi pek çok farklı kategoriden söz etmek mümkündür. Gerek televizyon gerekse dijital platformların sunduğu ev içerikli programların izleyenlerde ne tür duygular uyandırdığı, bu duyguların kolektifiği üzerine yürütülebilecek önemli bir çalışma alanı bulunuyor.

Kaynaklar

Ahmed, S. (2004). Collective feelings: Or, the impressions left by others. *Theory, Culture & Society*, 21(2), 25–42.

Aliefendioğlu, H., & Behçetoğulları, P. (2019). Displacement, memory and home(less) identities: Turkish Cypriot women's narratives. *Gender, Place & Culture*, 26(10), 1472–1492.

Artan, S. Z. (2024). Evler görücüye çıkınca: “Daire” YouTube kanalı ve kültürel sınırların teşhiri”. P.M.Y. Parmaksız (der.) *Ev: Tarihsel, toplumsal ve sembolik bir mekân Olarak Anlamı ve Dönüşümü* içinde. Nika.

Baran, H. E., & Gülmez, N. Ü. (2020). ‘Home,’ The negotiated place: Narratives of transnational home-making practices of Turkish-Germans in Schleswig-Holstein. *Home Cultures*, 17 (2), 1–24.

Barbalet, J. M. (1992). A macro sociology of emotion: Class resentment. *Sociological Theory*, 10(2), 150-163.

Belk, R. W. (1988). Possessions and the extended self. *Journal of Consumer Research*, 15(2), 139–168.

Birkalan, H. (1999). *Homemaking and story telling in a gecekondu in İstanbul*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Folklore Institute, Indiana University.

Blunt, A. (2005). Cultural geography: Cultural geographies of home. *Progress in Human Geography*, 29(4), 505–515.

Blunt, A., & Dowling, R. M. (2006). *Home*. Routledge.

Boccagni, P., & Baldassar, L. (2015). Emotions on the move: Mapping the emergent field of emotion and migration. *Emotion, Space and Society*, (16), 73–80.

Bourdieu, P. (2014, Bahar). Simgesel Sermaye ve Toplumsal Sınıflar. *Cogito.*, (76), 192-203.

Coşkun, M. K. (2023) Sınıfın duyguları. Dipnot.

Danto, A. C. (2003). *The abuse of beauty: Aesthetics and the concept of art*. Open Court Publishing.

Darke, J. (1994). Women and the meaning of home. *Housing women* içinde (ss. 9–26). Routledge.

Davidson, J., & Bondi, L. (2004). Spatialising affect; affecting space: An introduction. *Gender, Place & Culture*, 11(3), 373–374.

Davidson, J., & Smith, M. (2009). Emotional geographies. *International encyclopedia of human geography* içinde. (ss. 440-446). Elsevier.

- Dovey, K. (1985). Home and Homelessness. Altman (Ed.), *Home environments* içinde (ss. 33–64). Springer.
- Dowling, R., & Mee, K. (2007). Home and homemaking in contemporary Australia. *Housing, Theory and Society*, 24(3), 161–165.
- Gilmartin, M., & Migge, B. (2015). Home stories: Immigrant narratives of place and identity in contemporary Ireland. *Journal of Cultural Geography*, 32(1), 83–101.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. Basic books.
- Gurney, C. M. (1997). “... Half of me was satisfied”: Making sense of home through episodic ethnographies. *Women’s Studies International Forum*, 20(3), 373–386.
- Hurdley, R. (2006). Dismantling mantelpieces: Narrating identities and materializing culture in the home. *Sociology*, 40(4), 717–733.
- Kılıçkırın, D. (2013). Woman, home, and the question of identity: *Kadın / Woman 2000*, 14(1), 1–28.
- Löfgren, O. (2014). The black box of everyday life. *Cultural Analysis*, (13), 77–98.
- Lordoğlu, C. (2021). Ev kurarak güçlenmenin imkânları. *Folklor/Edebiyat*, 27(106 Özel Ek), 51–73.
- Lordoğlu, C. (2023). Multiple homes, emotions, selves: Home narratives of women who abandoned unhappy homes in Istanbul. *Gender, Place & Culture*, 30(9), 1261–1280.
- Luzia, K. (2011). Growing home: Reordering the domestic geographies of “Thrown-togetherness”. *Home Cultures*, 8(3), 297–316.
- Mallett, S. (2004). Understanding home: A critical review of the literature. *The Sociological Review*, 52(1), 62–89.
- Massey, D. (1994). *Space, place and gender*. University of Minnesota.
- Miller, D. (Ed.). (2001). *Home possessions: Material culture behind closed doors*. Berg.
- Miller, D. (2002). Accomodating. C. Painter (Ed.), *Contemporary art and the home* içinde (ss. 115–130). Berg.
- Murthy, D. (2011). Emergent digital ethnographic methods for social research. S. N. Hesse-Biber (Ed.), *Handbook of Emergent Technologies in Social Research* içinde (ss.158-179). Oxford University Press.
- Neumark, D. (2013). Drawn to beauty: The practice of house beautification as homemaking amongst the forcibly displaced. *Housing, Theory and Society*, 30(3), 237–261.
- Özbaş Anbarlı, Z. (2020). Dijital etnografi: Dijital uzamı anlamak için bir yöntem. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 10 (20), 87-113.
- Peake, L. J. (2020). Gender and the city. In *International Encyclopedia of Human Geography* içinde (ss. 281–292). Elsevier.
- Pink, S. 2009. *Doing sensory ethnography*. Sage.
- Postill, J., & Pink, S. (2012). Social media ethnography: The digital researcher in a messy web. *Media International Australia*, 145(1), 123–134.
- Rose, G. (1993). *Feminism and geography: The limits of geographical knowledge*. Polity.
- Sharp, J. (2009). Geography and gender: What belongs to feminist geography? Emotion, power and change. *Progress in Human Geography*, 33(1), 74–80.
- Thien, D. (2005). After or beyond feeling? A consideration of affect and emotion in geography. *Area*, 37(4), 450–454.
- Tulum, H. (2021). 21. Yüzyılda ev kavramının sahneye dönüşmesinde görsel ve yeni medyanın Türkiye’deki etkisi: Tasarımcı ve kullanıcının rolü. *Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 16(32), 287-310.

Ureta, S. (2007). Domesticating homes: Material transformation and decoration among low-income families in Santiago, Chile. *Home Cultures*, 4(3), 311–336.

Uslu, A. (2020). Duygu, his ve duygulanım ayırımına etkinleşimci çözüm. *Feminist Tahayyül*, 1(2), 144-184.

Young, I. M. (2005). *On female body experience*. Oxford University Press.

Warrington, M. (2001). ‘I must get out’: The geographies of domestic violence. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 26(3), 365–382.